

CZU: 159.947.2:378.048.4

STILURILE DE LUARE A DECIZIEI ȘI TOLERANȚA LA INCERTITUDINE LA STUDENȚI

Galina PRAVIȚCHI, Arcadie BOTNARU

Universitatea de Stat din Moldova

Cercetarea mecanismelor psihologice implicate în luarea de decizii pe plan academic în rândul studenților prezintă o actualitate deosebită în contextul crizei demografice din Republica Moldova, dar și al solicitărilor schimbătoare ale pieței muncii la nivel mondial. Complexitatea subiectului rezidă în existența unui număr larg de trăsături individuale și de context care influențează procesul decizional. Stilul de luare a deciziei și toleranța la incertitudine sunt printre mecanismele care ocupă un loc central în construcția personalității individului. Rolul acestora se evidențiază în special atunci când ne referim la proiecte personale și la decizii definitorii pentru identitatea studentului, precum alegerea domeniului de studiu sau a orientării în carieră.

Cuvinte-cheie: stil decizional, stil cognitiv, toleranță la incertitudine, toleranță la ambiguitate, trăsături individuale de personalitate, orientare în carieră, context socioprofesional.

DECISION-MAKING STYLES AND TOLERANCE TO UNCERTAINTY IN STUDENTS

The assessment of the psychological mechanisms involved in the academic decision-making among students is especially important in the context of the current demographic problem in the Republic of Moldova as well as current global labor market trends. The complexity of the subject matter is reflected in various individual and context-related factors that influence the decision-making process. Thus, decision-making styles and the tolerance to uncertainty occupy a central position in the individual's personality construction. The impact of the two is especially visible when we refer to personal projects and decisions that have a defining role for student's identity, such as choosing the field of studies or career orientation.

Keywords: decision-making style, cognitive style, tolerance to uncertainty, tolerance to ambiguity, individual personality traits, career orientation, socio-professional context.

Introducere

Zilnic suntem puși în fața unei multitudini de alegeri care vizează o gamă largă de scenarii de viață variind de la situații cotidiene la cele cu impact de durată asupra vieții. Instituțiile, normele și tradițiile care guvernează societatea contemporană sunt fundamentate pe principiul abundenței de alegeri, întrucât supoziția generală este că omul contemporan posedă o dezirabilitate crescută pentru alegeri, iar abilitatea lui de a gestiona această gamă de alegeri este infinită. Totuși, resursele psihologice și cognitive ce stau la dispoziția individului sunt limitate, iar multe dintre deciziile pe care le face sunt însoțite de frici, anxietăți și blocaje de ordin psihoemoțional, ceea ce adesea rezultă în alegeri impulsive, necalculate și uneori iraționale, individul optând pentru soluția care nu neapărat este cea optimă. Cei mai solicitați în acest sens sunt studenții, întrucât se află la etapa vieții în care deciziile pe care le iau joacă un rol central în determinarea viitorului socioprofesional al acestora. Prin urmare, maniera în care studenții iau decizii în plan academic și ocupațional, precum și modul în care aceștia se raportează la situațiile ambigue reprezintă o arie de investigație ce necesită atenție majoră.

Totalitatea factorilor de ordin socioeconomic și solicitările fluctuante ale pieței plasează studentul în condiția în care acesta întâmpină dificultăți în luarea deciziilor de carieră și, totodată, trăiește o continuă stare de incertitudine legată de alegerile sale socioprofesionale. Din acest motiv, pentru a identifica potențiale mijloace de ameliorare a situației în care se regăsesc studenții astăzi și a spori abilitățile decizionale ale acestora este important să înțelegem care sunt mecanismele psihologice care guvernează procesul de luare a deciziei la studenți. Mai cu seamă, este necesar să identificăm care sunt patternurile cognitive și comportamentale pe care le urmează studenții în luarea deciziilor sau, cu alte cuvinte, să identificăm stilurile decizionale prezente la aceștia. Totodată, este important să înțelegem cum studenții fac față situațiilor socioprofesionale incerte sau, altfel spus, care este nivelul de toleranță al acestora la incertitudine.

Studiile din domeniul luării deciziilor la nivel individual scot în evidență trăsăturile particulare ale indivizilor, mai cu seamă modul în care aceștia organizează și procesează informația despre mediu, ceea ce de altfel este

cunoscut ca *stil cognitiv*. Stilul cognitiv este strâns legat de stilul de luare a deciziei, cele două concepte fiind utilizate interschimbabil într-un șir de studii din domeniu. Andersen (2000), studiind literatura de specialitate, a constatat că majoritatea modelelor explicative ale stilurilor cognitive se bazează pe tipologia lui Jung, care include două elemente centrale, *atitudinea și funcția*, cel din urmă fiind elementul ce prezintă interes special pentru autorii modelelor explicative cu privire la rolul stilurilor cognitive în procesele decizionale. Jung a definit *funcția* ca pe o acțiune psihică care, sub influența diferitor condiții, rămâne la fel. El a împărțit funcțiile în *percepții* (senzații și intuiții) și *judcăți* (cogniții și sentimente). Conform lui Andersen, tipologia lui Jung afirmă că percepțiile și judcățile sunt funcții ce determină stilul individului de a lua decizii [1].

McKenney și Keen (1974) au înaintat propriul model explicativ al stilurilor cognitive ca alternativă celui propus de Jung, prezentând procesul decizional ca fiind constituit din două dimensiuni: *acumularea de informații și evaluarea informației acumulate*. Acumularea de informații se referă la totalitatea proceselor perceptiv prin care individul organizează informația difuză ce provine din exterior. În același timp, evaluarea informației vizează totalitatea proceselor ce țin de rezolvarea de probleme, deci explică modul în care subiecții analizează informația acumulată anterior. Astfel, combinarea celor două dimensiuni scoate în evidență patru stiluri cognitive: *sistematic-perceptiv, sistematic-receptiv, intuitiv-perceptiv și intuitiv-receptiv* [2].

Mai târziu, Hunt și col. (1989), afirmând că cele două dimensiuni nu sunt independente una de cealaltă, reduc numărul stilurilor cognitive de la patru la două stiluri: *analitic și intuitiv*. În urma testărilor empirice, Hunt identifică un al treilea stil decizional – *mixt*. Stilul mixt, au afirmat autorii, este caracteristic persoanelor care, în dependență de context, dau preferință fie stilului analitic, fie stilului intuitiv.

Stilul decizional este conceptualizat mult mai amplu în literatura din domeniul psihologiei organizaționale, vizând particularități individuale în afara celor cognitive [3]. Astfel, Driver (1979) definește *stilul decizional* ca fiind un pattern habitual la care recurge individul în procesul de luare a deciziei. Totodată, Harren (1979) propune un model de luare a deciziilor în carieră în cadrul căruia identifică trei stiluri de decizie: *dependent, rațional și intuitiv*. Ulterior, Phillips și col. (1984) constată că indivizii cu un stil decizional predominant rațional sau predominant dependent preferă să abordeze (în loc să evite) problema decizională, însă cei cu stil predominant dependent o fac cu puțină încredere în sine. În același timp, indivizii cu stil decizional rațional și cei cu stil intuitiv demonstrează un nivel mai înalt de încredere în sine atunci când se confruntă cu o situație ce solicită o decizie din partea acestora. Aceste constatări confirmă supoziția conform căreia există un al patrulea stil decizional – *stilul evitant* [3].

Scott și Bruce (1995) au sintetizat rezultatele studiilor efectuate anterior și au propus următoarea definiție pentru conceptul de stil decizional: „Model de răspuns habitual manifestat de individ atunci când este confruntat de o situație decizională; acesta nu reprezintă o trăsătură de personalitate, ci o predilecție habituală de a reacționa într-un anumit mod într-un context decizional specific”. Din definiția oferită de acești autori constatăm că există un șir de diferențe stabile la nivel individual care produc o abordare consecventă a deciziilor indiferent de alte circumstanțe situaționale. Prin urmare, autorii elaborează *Chestionarul de Stil Decizional General*. Versiunea inițială a chestionarului a inclus scale individuale pentru cele patru stiluri decizionale cunoscute în literatura de specialitate, iar în cursul evaluării rezultatelor studiului [3], un al cincilea stil decizional a fost identificat – *stilul spontan*.

Conceptualizarea celor cinci stiluri de luare a deciziei în termeni comportamentali face posibilă studierea diferențelor individuale ce există între agenții decizionali. Stilurile decizionale identificate de Scott și Bruce (1995) sunt: 1) *rațional*: abordare logică și structurată a procesului decizional; 2) *intuitiv*: luare de decizii bazată pe intuiții, senzații și prejudecăți; 3) *dependent*: luare de decizii prin implicarea și suportul celorlalți; 4) *evitant*: amânarea sau evitarea luării deciziei; 5) *spontan*: predispoziție către luarea de decizii impulsive.

Toleranța la incertitudine a apărut în literatura de specialitate la 40 de ani după ce Frenkel-Brunswick a introdus în 1948 termenul de *toleranță la ambiguitate*, cele două concepte fiind adesea utilizate interschimbabil, cu toate că diferă după un șir de caracteristici. Termenul de toleranță la incertitudine a fost introdus odată cu publicarea studiului lui Krohne (1989), în care autorul prezintă un model al strategiilor de coping intra-psihice, în care acesta face distincție între două tipuri de strategii de coping: *vigilență și evitare cognitivă*. În cadrul modelului dat, Krohne (1989) asociază *vigilența* cu intoleranța la incertitudine și evitarea cognitivă cu intoleranța la excitare emoțională. În cele din urmă, Krohne (1989) ajunge la concluzia că incertitudinea se referă la starea emoțională indusă de un stimul considerat ambiguu de către individ și, totodată, ca prezentând un potențial pericol pentru acesta.

Prin urmare, s-a convenit la faptul ca conceptul de toleranță la incertitudine să fie utilizat în principal cu referire la dimensiunea emoțională a personalității și la procesele afective. Cu toate acestea, în deceniile ce au urmat conceptul a cunoscut o nouă abordare. Astfel, conform lui Granier (2005), în studiul lui Dugas și col. (1998), în care autorii introduc modelul tulburării de anxietate generalizată, definiția toleranței la incertitudine a suferit modificări pentru a reflecta o serie de particularități individuale ce depășesc definiția înaintată anterior de Krohne (1989). Așadar, particularitățile menționate aici vizează, dar nu se limitează la: a) modul în care individul percepe informația în situații ambigue și modul în care acesta răspunde la această informație la nivel cognitiv, emoțional și comportamental [4]; b) setul de predispoziții ce determină individul să reacționeze negativ la evenimentele incerte, indiferent de percepția de facto a evenimentului de către individ [5]; c) tendința excesivă a individului de a considera inacceptabile scenariile în care au loc evenimente negative, oricât de mică ar fi probabilitatea producerii acestora [6].

Una dintre definițiile cel mai recent propuse pentru conceptul de *toleranță la incertitudine* afirmă că aceasta este o capacitate dispozițională a individului, sau incapacitate de a depăși o reacție psihoemoțională negativă, provocată de absența unor informații-cheie sau de insuficiența acestora, și care este întărită de percepția incertitudinii asociate reacției date [7]. Menționăm că în urma adaptărilor conceptuale definiția propusă pentru toleranță la incertitudine a ajuns să reflecte orientarea spre viitor a stărilor emoționale provocate, în timp ce conceptul de *toleranță la ambiguitate* se axează pe reacția individului la o situație ambiguă în prezent, cu alte cuvinte – „aici și acum” [8]. În timp ce ambiguitatea este o caracteristică a situației, incertitudinea este reacția la o astfel de situație cu consecințe atât psihologice, cât și fiziologice pentru individ.

În studiul de față însă, deoarece suntem interesați în analiza alegerilor studenților în context academic și ocupațional, am utilizat *Chestionarul Toleranței la Incertitudine* (TI), elaborat de Ticu Constantin (2016). Chestionarul TI permite evaluarea preferințelor individuale și a stilului personal de raportare la situațiile socioprofesionale complexe, marcate fie de o incertitudine minimă (control), fie de o mare incertitudine (explorare). În cadrul acestui instrument, toleranța la incertitudine este definită ca o predispoziție individuală, testată în context socioprofesional și rezultată dintr-o combinație de factori de personalitate adaptați fie la un context profesional programat, controlat și previzibil (toleranță mică la incertitudine), fie la un context socioprofesional neprogramat, flexibil și imprevizibil (toleranță mare la incertitudine) [9].

Metodologia cercetării

Scopul cercetării constă în identificarea stilurilor decizionale și a nivelului de toleranță la incertitudine la studenți.

Eșantionul cercetării. În scopul identificării stilurilor decizionale și a nivelului de toleranță la incertitudine la studenți, a fost selectat un eșantion alcătuit din 426 de studenți de la patru facultăți (Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Limbi și Literaturi Străine, Științe Economice și Drept) din cadrul Universității de Stat din Moldova. Participarea subiecților la cercetare a fost benevolă, fără a fi constrânși sau influențați în vreun oarecare mod. Eșantionul a fost constituit din 78% participanți de sex feminin (332 de persoane) și 22% participanți de sex masculin (94 de persoane), vârstele acestora fiind cuprinse între 18 și 30 ani, cu o medie de 21 ani.

În vederea realizării scopului propus, am elaborat următoarea **ipoteză:**

H1 Există diferențe de manifestare a stilurilor decizionale și a toleranței la incertitudine la studenți.

Pentru a verifica ipoteza demersului științific propus, a fost realizată o cercetare cu caracter investigativ. În vederea identificării stilurilor decizionale la studenți, la eșantionul supus cercetării a fost aplicat *Chestionarul de Stil Decizional General* după Scott și Bruce (1995). În scopul stabilirii nivelului de toleranță la incertitudine la studenți, a fost aplicat *Chestionarul Toleranței la Incertitudine* după Constantin (2016).

Chestionarul de Stil Decizional General reprezintă un instrument psihometric utilizat pentru identificarea stilurilor decizionale, fiind constituit din 20 de itemi repartizați pe cinci scale care reflectă cinci stiluri decizionale (rațional, intuitiv, dependent, evitant și spontan).

Chestionarul Toleranței la Incertitudine este un chestionar ce permite evaluarea preferințelor individuale și a stilului personal de raportare la situațiile socioprofesionale complexe, marcate fie de o incertitudine minimă, fie de o mare incertitudine. Chestionarul solicită evaluarea a 42 de itemi dihotomici, aserțiuni cu două posibile variante de răspuns incluzând și o a treia variantă de răspuns – intermediară. Scorurile pe axa toleranță mică - toleranță mare la incertitudine rezultă din combinația a șase factori: 1) *complexitatea sarcinilor*; 2) *libertatea de acțiune*; 3) *diversitatea contextuală*; 4) *încrederea socioprofesională*; 5) *mobilitatea atențională*; 6) *flexibilitatea decizională*.

Rezultate și discuții

În urma aplicării *Chestionarului de Stil Decizional General* am constatat că stilul de luare a deciziei dominant la subiecții chestionați este *stilul rațional*. Aceleași rezultate au fost înregistrate la studenții de la toate cele patru facultăți implicate în studiu. Totodată, s-au constatat rezultate semnificative și pentru *stilul intuitiv*, acestea fiind congruente pentru studenții de la toate patru facultăți. Stilurile dominante au fost identificate în baza evaluării mediilor răspunsurilor oferite de către subiecții incluși în cercetare (Tab.1).

Tabelul 1**Valorile medii pentru Chestionarul de Stil Decizional General**

<i>Facultatea</i>		<i>Stilurile decizionale</i>				
		Rațional	Intuitiv	Dependent	Evitant	Spontan
Psih. și Șt. ale Ed., Soc. și Asist. Soc.	<i>m</i>	2.37	2.21	1.41	0.73	1.15
	<i>σ</i>	1.358	1.287	1.311	0.959	1.093
Științe Economice	<i>m</i>	1.54	1.42	1.03	0.41	0.57
	<i>σ</i>	1.152	1.211	1.098	0.745	0.910
Drept	<i>m</i>	1.99	1.41	0.88	0.35	0.63
	<i>σ</i>	1.317	1.064	1.023	0.597	0.919
Limbi și Literaturi Străine	<i>m</i>	2.06	1.73	1.19	0.66	0.74
	<i>σ</i>	1.115	1.128	1.026	0.759	0.988

Prezența stilului rațional la studenții de la cele patru facultăți din cadrul USM denotă că studenții au o abordare logică și bine organizată a problemelor decizionale. Studenților le este caracteristică evaluarea minuțioasă a tuturor alternativelor disponibile [14]. Pe lângă aceasta, putem vorbi despre prezența la studenții evaluați a tendinței de a elabora planuri detaliate în scopul de a ajunge la decizia cea mai optimă. În același timp, se poate presupune că manifestarea stilului intuitiv a fost determinată de repartizarea neuniformă a eșantionului, care a fost neomogen din punctul de vedere al genului subiecților, 78% din participanții la studiu fiind de sex feminin. Astfel, Bajwa și col. (2016) susțin că persoanele de sex feminin demonstrează o tendință mai mare în adoptarea stilului intuitiv, fapt confirmat mai târziu și de Bayram și Aydemir (2017).

Datele ce reflectă valorile medii obținute pentru toleranța la incertitudine la studenți sunt prezentate în tabelul ce urmează.

Tabelul 2**Valorile medii pentru Chestionarul Toleranței la Incertitudine**

<i>Facultatea</i>		TI	CC	NL	FD	NÎ	MP	RF
Psih. și Șt. ale Ed., Soc. și Asist. Soc.	<i>m</i>	4.51	3.67	5.81	5.38	4.02	4.34	4.92
	<i>σ</i>	2.446	2.424	2.202	2.254	2.222	2.235	2.311
Științe Economice	<i>m</i>	4.35	3.42	5.15	5.18	4.49	4.23	5.05
	<i>σ</i>	2.158	2.368	2.223	2.381	2.327	2.126	2.229
Drept	<i>m</i>	4.41	4.14	5.26	5.24	5.03	4.15	4.03
	<i>σ</i>	1.914	2.332	2.209	2.183	2.158	1.988	2.272
Limbi și Literaturi Străine	<i>m</i>	4.51	3.21	5.59	5.47	4.11	4.20	5.21
	<i>σ</i>	2.097	2.133	2.109	2.218	2.011	2.282	2.377

Pentru a confirma diferențele de manifestare a stilurilor decizionale și a toleranței la incertitudine la studenți am utilizat ca metodă statistică analiza de varianță ANOVA.

Analizând datele prezentate în Tabelul 1, constatăm deosebiri între rezultatele ce reflectă stilurile decizionale la studenți: *rațional* ($F=10,370$; $p=0,000$), *intuitiv* ($F=4,403$; $p=0,005$), *dependent* ($F=5,872$; $p=0,001$), *evitant* ($F=12,149$; $p=0,000$), *spontan* ($F=9,084$; $p=0,000$), fapt confirmat statistic prin analiza de varianță ANOVA.

În vederea identificării diferențelor intergrupale ale valorilor medii pentru stilurile decizionale la studenți în funcție de facultate am aplicat coeficientul Tukey, rezultatele căruia sunt prezentate în următorul tabel.

Tabelul 3

**Diferențele de manifestare a stilurilor decizionale la studenți
(coeficientul Tukey)**

<i>Stilul decizional</i>	<i>Facultatea I</i>	<i>Facultatea II</i>	<i>Medii (diferențe)</i>	<i>P</i>
Rațional	PȘESAS	Științe Economice	0.831	0.000
	Limbi și Lit. Străin.	Științe Economice	0.515	0.025
Intuitiv	PȘESAS	Științe Economice	0.786	0.000
	PȘESAS	Drept	0.796	0.000
	PȘESAS	Limbi. și Lit. Strin.	0.480	0.034
Dependent	PȘESAS	Științe Economice	0.382	0.030
	PȘESAS	Drept	0.535	0.006
Evitant	PȘESAS	Științe Economice	0.323	0.005
	PȘESAS	Drept	0.381	0.004
Spontan	PȘESAS	Științe Economice	0.579	0.000
	PȘESAS	Drept	0.524	0.001
	PȘESAS	Limbi. și Lit. Strin.	0.406	0.028

În urma evaluării rezultatelor obținute, constatăm următoarele: studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială sunt mai predispuși spre a adopta stilul rațional în raport cu studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,831$, $p=0,000$), aceeași concluzie fiind valabilă și pentru studenții de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine în raport cu studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,515$, $p=0,025$). Totodată, studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială sunt mai predispuși să adopte stilul intuitiv decât studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,786$, $p=0,000$), de la Facultatea de Drept ($F=0,796$, $p=0,000$) și, respectiv, de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine ($F=0,480$, $p=0,034$). De asemenea, studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială au o predispoziție mai mare în raport cu studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,382$, $p=0,030$) și cei de la Facultatea de Drept ($F=0,535$, $p=0,006$) de a manifesta comportament caracteristic stilului dependent. Aceeași situație poate fi observată și în cazul stilului evitant – studenții de la PȘESAS au o tendință mai mare de a manifesta stilul dat în raport cu studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,323$, $p=0,005$) și cu studenții de la Facultatea de Drept ($F=0,381$, $p=0,004$). În adoptarea stilului spontan, studenții de la PȘESAS, din nou, s-au evidențiat pe fonul studenților de la Facultatea de Științe Economice ($F=0,579$, $p=0,000$), Facultatea de Drept ($F=0,524$, $p=0,001$) și al celor de la Facultatea de Drept ($F=0,406$, $p=0,028$).

Posibila explicație a rezultatelor obținute poate fi adusă prin evocarea tipologiei lui Holland, Smart și col. (2000), care prezintă o listă de facultăți grupate în funcție de mediul căruia aparțin.

Prin urmare, cu referire la diferențele de manifestare a stilurilor decizionale, putem afirma următoarele:

- Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială și studenții de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine sunt mai predispuși decât cei de la Facultatea de Științe

Economice de a adopta stilul decizional rațional. Aceasta datorită faptului că în activitatea lor adesea sunt solicitați să găsească soluții creative pentru problemele cu care se confruntă, ceea ce necesită evaluarea tuturor alternativelor disponibile pentru a alege soluția cea mai optimă. În același timp, aceștia investighează problemele într-o manieră sistematică și izolată. Prin urmare, ei nu abordează problema multilateral, ci o fac într-o manieră mecanicistă, apelând la cunoștințele acumulate anterior.

- Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială sunt mai predispuși spre a manifesta luare de decizii intuitivă în comparație cu studenții de la facultățile de Științe Economice, de Drept și de Limbi și Literaturi Străine. Acest fenomen îl explicăm prin faptul că activitatea profesională a studenților poartă caracter interpersonal, de regulă individual (ex.: terapie, consiliere), ceea ce solicită tânărului profesionist să se bazeze adesea pe sentimente și intuiție în diagnosticarea clientului și în alegerea metodei sau tehnicii de lucru potrivite.

- Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, în raport cu studenții de la Facultatea de Științe Economice și cu cei de la Drept, sunt mai predispuși spre a manifesta un stil decizional dependent. Acest lucru se poate explica prin faptul că domeniul de activitate în care se regăsesc studenții solicită abilități de relaționare interpersonală, manifestate prin suportul și asistența altora. Totodată, în alegerea metodelor de intervenție, tinerii psihologi adesea apelează la colegii de breaslă pentru a identifica metoda cea mai optimă. Pe de altă parte, în domeniile profesionale în care se regăsesc studenții de la Facultatea de Științe Economice (tipul investigativ) și studenții de la Facultatea de Drept (tipul întreprinzător) adesea vedem promovat individualismul, iar probleme de ordin profesional sunt de regulă abordate sistematic și individual, accentul în aceste medii fiind pus pe scop și mai puțin pe relații.

- Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, comparativ cu studenții de la Facultatea de Științe Economice și cu cei de la Drept, sunt mai predispuși spre a manifesta stilul decizional evitant. Drept explicație pentru acest fenomen ar putea servi faptul că studenții de la Facultatea de Științe Economice (tipul investigativ) și studenții de la Facultatea de Drept (tipul întreprinzător) sunt orientați spre atingerea de scopuri, uneori cu prețul relațiilor interpersonale, ceea ce nu se reflectă în activitatea studenților de la PȘESAS (tipul social). Amânarea sau evitarea luării deciziilor ar veni în detrimentul studenților de la Facultatea de Științe Economice și al celor de la Drept, de aceea acest tip de comportament decizional este mai rar observat la aceștia. Totodată, evitarea deciziei în cazul studenților de la PȘESAS se poate explica și prin complexitatea obiectului activității profesionale (ființa umană), care este imprezizibil și adesea nu permite luarea imediată a unei decizii, ci necesită amânarea acesteia până când toate informațiile necesare au fost colectate.

- Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială sunt mai predispuși spre a manifesta luare de decizii spontană, în comparație cu studenții de la facultățile de Științe Economice, de Drept și de Limbi și Literaturi Străine. În opinia noastră, fenomenul spontaneității ce apare în activitatea ocupațională a tinerilor psihologi se datorează factorului uman. Fiind adesea imposibilă respectarea unei metodologii standardizate, tinerii specialiști sunt nevoiți să ia decizii spontane ce se potrivesc contextului socioprofesional.

Ca continuitate a demersului de cercetare ne-am propus identificarea diferențelor de manifestare a toleranței la incertitudine la studenți. Astfel, în urma analizei datelor prezentate în Tabelul 2 constatăm diferențe semnificative doar la factorii *încredere socioprofesională* ($F=3,890$; $p=0,009$) și *flexibilitate decizională* ($F=4,457$; $p=0,004$), fapt confirmat statistic prin analiza de varianță ANOVA.

În urma aplicării coeficientului Tukey în vederea identificării diferențelor intergrupale ale valorilor medii pentru toleranța la incertitudine la studenți în funcție de facultate, constatăm: studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială au demonstrat un nivel scăzut de încredere socioprofesională în raport cu studenții de la Facultatea de Drept ($F=-1,003$, $p=0,008$). Totodată, observăm că studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială ($F=0,893$, $p=0,030$), studenții de la Facultatea de Științe Economice ($F=1,024$, $p=0,008$) și cei de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine ($F=1,189$, $p=0,009$) manifestă mai multă flexibilitate decizională decât studenții de la Facultatea de Drept.

Prin urmare, cu privire la diferențele de manifestare a toleranței la incertitudine la studenți, în funcție de facultate, putem afirma următoarele:

• Studenții de la Facultatea de Drept, în raport cu studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială (tipul social) manifestă un nivel mai crescut de încredere socio-profesională. Explicăm acest lucru prin faptul că studenții de la Facultatea de Drept (tipul întreprinzător) sunt orientați spre atingerea de scopuri, au simțul riscului bine antrenat, iar domeniul lor ocupațional promovează individualism. Așadar, se face clară necesitatea acestora de a căuta oportunități și situații profesionale în care să-și asume noi riscuri sau responsabilități.

• Studenții de la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială sunt mai flexibili în luarea de decizii în comparație cu studenții de la Facultatea de Drept. Precum am menționat anterior, domeniile profesionale în care se încadrează studenții de la PȘESAS (tipul social) sunt centrate pe lucrul cu alte persoane, de cele mai multe ori la nivel individual, ceea ce solicită un nivel crescut de flexibilitate în modificarea atât a conduitei tânărului specialist, cât și flexibilitate în alegerea și aplicarea tehnicilor și metodelor de lucru optime. Astfel, putem afirma că aceștia sunt spontani și flexibili, dispuși să-și modifice punctul de vedere în funcție de contextul socioprofesional.

• Studenții de la Facultatea de Științe Economice, în comparație cu studenții de la Drept, la fel, au demonstrat un nivel mai înalt de flexibilitate decizională. Pentru soluționarea problemelor de ordin profesional, studenții de la Facultatea de Științe Economice (tipul investigativ) utilizează resursele personale de inteligență, gândire abstractă și intuiție. Totodată, pentru acești studenți scopul principal este de a acumula cunoștințe noi prin investigare. Așadar, putem afirma că studenții din cadrul Facultății de Științe Economice, pentru a-și potoli setea de cunoaștere, caută activități diverse, sunt mereu dispuși să încerce lucruri noi și identifică modalități alternative de realizare a sarcinilor.

• Studenții de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, ca și în cazul celorlalte două facultăți, au manifestat o flexibilitate decizională mai mare decât studenții de la Facultatea de Drept. Acest lucru s-ar putea datora, din nou, specificului activității profesionale a studenților din cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine (tipul artistic). Tinerilor specialiști din domeniul dat le este caracteristic să apeleze la imaginație și creativitate și să se exprime într-o manieră originală în cadrul activității profesionale. De aceea, pentru aceștia schimbarea și contextele socioprofesionale noi sunt cruciale, întrucât astfel își pun în acțiune propriile abilități creatoare ca în final să identifice modalități alternative de realizare a sarcinilor profesionale obișnuite.

Concluzii

- ✓ În literatura de specialitate, stilul decizional este definit ca o predilecție habituală de reacționare într-un anumit mod într-un context decizional specific.
- ✓ Toleranța la incertitudine este definită ca fiind capacitatea dispozițională a individului, sau incapacitatea (în cazul intoleranței la incertitudine), de a depăși o reacție negativă, apărută ca rezultat al absenței unor informații-cheie sau al insuficienței acestora, și care este întărită de percepția incertitudinii asociate reacției date.
- ✓ La subiecții incluși în cercetare stilul rațional a fost identificat ca stil decizional dominant, ceea ce ne vorbește despre faptul că studenții au abordare logică și bine organizată în luarea deciziilor, analizând toate alternativele posibile înainte de a ajunge la decizia optimă. În același timp, a fost identificat la studenți un al doilea stil decizional – stilul intuitiv. Astfel, putem vorbi despre prezența la studenți a unei tendințe de a lua adesea decizii intuitive, bazate pe impresii și prejudecăți.
- ✓ Datele statistice evidențiază faptul că majoritatea rezultatelor obținute pentru toleranța la incertitudine la studenți sunt corespunzătoare nivelului mediu și înalt.
- ✓ Datele experimentale demonstrează elocvent confirmarea ipotezei lansate în cadrul cercetării experimentale, conform căreia există diferențe de manifestare a stilurilor decizionale și a toleranței la incertitudine la studenți.

Referințe:

1. ANDERSEN, J.A. Intuition in Managers: Are Intuitive Managers more Effective? In: *Journal of Managerial Psychology*, 2000, vol.15, p.46-63.
2. HUNT, R., KRZYSTOFIAK, F., MEINDL, J., YOURSY, A. Cognitive Style and Decision Making. In: *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 1989, vol.44, p.436-453.

3. SCOTT, S.G., BRUCE, R.A. Decision-Making Style: The Development and Assessment of a New Measure. In: *Educational and Psychological Measurement*, 1995, vol.55, no.5, p.818-831.
4. FREESTON, M.H., RHÉAUME, J., LETARTE, H., DUGAS, M.J. & LADOUCEUR, R. Why do People Worry? In: *Personality and Individual Differences*, 1994, vol.17, no.6, p.791-802.
5. DUGAS, M.J., GAGNON, F., LADOUCEUR, R., FREESTON, M.H. Generalized Anxiety Disorder: A Preliminary Test of a Conceptual Model. În: *Behaviour Research and Therapy*, 1998, vol.36, p.215-226.
6. DUGAS, M.J., GOSSELIN, P., LADOUCEUR, R. Intolerance of Uncertainty and Worry: Investigating Specificity in a Nonclinical Sample. In: *Cognitive Therapy and Research*, 2001, vol.25, p.551-558.
7. CARLETON, N.R., DURANCEAU, S., SHULMAN, E.P., ZERFF, M., GONZALES, J., MISHRA, S. Self-Reported Intolerance of Uncertainty and Behavioural Decisions. In: *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 2016, vol.51, p.58-65.
8. GRENIER, S., BARRETTE, A-M., LADOUCEUR, R. Intolerance of Uncertainty and Intolerance of Ambiguity: Similarities and Differences. În: *Personality and Individual Differences*, 2005, vol.39, p.593-600.
9. CONSTANTIN, T. *Chestionarul Toleranței la Incertitudine (TI) [Instrument Psihometric]*, 2016. <https://bit.ly/2QIw0J6> [Accesat: 28.03.2019].
10. KROHNE, H.W. The Concept of Coping Modes: Relating Cognitive Person Variables to Actual Coping Behavior. In: *Advances in Behaviour Research and Therapy*, 1989, vol.11, no.4, p.235-248.
11. Mc KENNEY, J., KEEN, P. How Managers' Minds Work. In: *Harvard Business Review*, 1974.
12. PHILLIPS, S., PAZIENZA, N.J., FERRIN, H.H. Decision-Making Styles and Problem-Solving Appraisal. In: *Journal of Counseling Psychology*, 1984, vol.31, p.497-502.
13. SCARPETTA, S., SONNET, A. MANFREDI, T. Rising Youth Unemployment During The Crisis: How to Prevent Negative Long-term Consequences on a Generation? In: *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, 2010, no.106.

Date despre autori:

Galina PRAVIȚCHI, doctorandă, Școala doctorală Științe ale Educației; lector universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: pravitchi_galina@yahoo.com

Arcadie BOTNARU, student în anul III, Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: arkanzas951@gmail.com

Prezentat la 06.06.2019